

Онищенко Світлана Володимирівна
Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка,
доктор економічних наук, доцент

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Зарубіжний досвід доводить, що місцеве самоврядування стало одним із головних каталізаторів економічного зростання. Ключовим завданням нині є створення спроможних та ефективних громад, які стануть таким самим каталізатором в Україні. Найголовнішим питанням нині є забезпечення спроможності громад концентрувати фінанси й спрямовувати їх на проекти регіонального розвитку, а також формування паспортів територіальних громад. Децентралізація має стати каталізатором здійснення освітньої та медичної, житлово-комунальної реформ, підвищення енергоефективності національної економіки. Основними завданнями, які мають бути розв'язані задля подальшого провадження бюджетної децентралізації в Україні, є: підтримка процесів об'єднання територіальних громад та підвищення їхньої спроможності, оскільки об'єднані територіальні громади отримають кращі фінансові умови та можливості для подальшого розвитку; передача повноважень на місця з метою оптимізації видатків: необхідно чітко розподілити повноваження та відповідальність на різних рівнях – громад, міста, району, області, зокрема у сфері освіти та охорони здоров'я.

Завдяки запровадженню нової моделі фінансового забезпечення бюджету адміністративно-територіальних одиниць отримують додатковий ресурс до загального фонду в сумі понад 2200 млн грн, а загалом, з урахуванням сальдо міжбюджетних трансфертів, – понад 4000 млн грн у цьому році [1].

Незважаючи на низку кардинальних змін, внесених у грудні 2014 р. та грудні 2015 р. до Бюджетного та Податкового кодексів України, сфера міжбюджетних відносин, крім позитивних зрушень, характеризується і наявністю низки проблемних питань, які виникли в процесі практичного застосування нових норм бюджетного законодавства, що потребують вирішення на законодавчому рівні. Наведемо основні проблеми розвитку бюджетної децентралізації.

Не всі місцеві бюджети отримали вагомі податкові джерела та, відповідно, необхідний обсяг надходжень. Бюджети міст обласного значення та об'єднаних громад суттєво зміцнені, нові джерела одержали обласні бюджети, а бюджети громад низового рівня так і залишаються дотаційними. Крім того, у них були забрано наявні раніше вагомі податкові надходження. Так, за новими законодавчими актами, до місцевих податків належать лише податок на майно, єдиний податок, збір за місця для паркування транспортних засобів, туристичний збір, надхо-

дження від яких не перевищують 10 % у доходах місцевих бюджетів. Як і раніше, основну частку надходжень (46,3 % за результатами 2016 р.) становить загальнодержавний податок на доходи з фізичних осіб [2].

Продовжує зростати частка трансфертів у доходах місцевих бюджетів при зменшенні частки власних доходів. Спостерігається приріст обсягів міжбюджетних трансфертів, причому їх зростання відбувалося набагато вищими темпами, ніж доходів місцевих бюджетів.

Простежується невідповідність між обрахованими трансфертами та реальними потребами громад у них. Це спричиняє недостатність фінансування окремих видаткових повноважень, стрімке накопичення заборгованості з виплат, посилення патерналістських настроїв громад стосовно державного бюджету й одночасне посилення важелів впливу держави на формування місцевих бюджетів. Це прямо суперечить принципам місцевого самоврядування.

Негативно на розвитку громади позначається неврегульованість забезпечення видатків на потреби місцевої спільноти. Видатки місцевих бюджетів на понад 70 % спрямовуються на виконання державних функцій (освіта, охорона здоров'я, культура, мистецтво, фізична культура та спорт. Відповідно, на виконання власне функцій місцевого розвитку – забезпечення функціонування житлово-комунального господарства, утримання дорожньої системи, управління комунальним майном, регулювання земельних відносин – залишається незначний обсяг коштів. Крім того, місцеві бюджети не отримують кошти, необхідні для утримання об'єктів соціальної інфраструктури, що переходять у комунальну власність.

Загалом реформування міжбюджетних відносин в умовах бюджетної децентралізації є незавершеною. Цю проблему частково пом'якшено з активізацією процесу об'єднання громад. Об'єднані громади за «бюджетним статусом» прирівнюються до міст обласного значення і районів. Питання подальшої децентралізації бюджетної системи є важливим у зв'язку з поточним формуванням перспективних планів об'єднаних громад: об'єднання декількох фінансово слабких громад у єдину дасть змогу зменшити видатки на утримання управлінського апарату й збільшить обсяги коштів на поточні потреби, що, у свою чергу, спростить механізм встановлення прямих фінансово-бюджетних відносин між державою та такою громадою.

На сучасному етапі зроблено певні кроки щодо проведення реформи міжбюджетних відносин, внесено відповідні зміни до законодавства, змінено механізми бюджетного фінансування та вирівнювання. Водночас встановлено, що місцеві ради та громади виявилися не готовими до змін, особливо це стосується процесу об'єднання громад та встановлення ставок податків і розподілу коштів в умовах нової системи вирівнювання, тому саме всі зазначені процеси і знижують безпечний рівень бюджетної безпеки України.

Встановлено суттєву залежність місцевих бюджетів одиниць від державного бюджету, що свідчить про недосконалість розподілу дохідно-видаткових повноважень між рівнями управління і системи міжбюджетних відносин, а також про проблеми з нарощуванням дохідної частини бюджетів адміністративно-територіальних одиниць через слабку економічну розвиненість окремих територій. Доведено, що від формування належного рівня бюджетної безпеки регіону залежить вирішення багатьох регіональних завдань та пріоритетів розвитку таких, як досягнення стабільності та ефективності життєдіяльності громадян, їх добробуту, соціально-економічного розвитку територій, зміцнення економічних та соціальних параметрів та інших завдань.

Література:

1. Набатова Ю.О. Формування місцевих бюджетів в умовах децентралізації фінансових ресурсів / Ю.О. Набатова, Т. В. Ус // Ефективна економіка. – 2015. – № 5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua>

2. Офіційний сайт Інституту соціально-економічних досліджень. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ises.org.ua/>

Скрильник Олена Олександрівна

Полтавський національний технічний університет

імені Юрія Кондратюка, к.ю.н., доцент

Шулежко Владислав Віталійович

Полтавський національний технічний університет

імені Юрія Кондратюка,

магістрант спеціальності

«Публічне управління та адміністрування»

ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ В УКРАЇНІ

Захист прав громадянина як споживача є однією з найважливіших ознак демократичного суспільства та напрямом захисту конституційних прав громадян. На сьогодні державна система захисту прав споживачів в Україні характеризується протиріччям між високою її соціально-економічною значимістю і порівняно низьким рівнем організації, насамперед, взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування у цьому напрямку.

Суттю споживчої політики нашої держави є забезпечення високого правового рівня захисту прав споживачів саме з боку держави, забезпечення реалізації їхніх прав на безпеку, поінформованість, вибір, відшкодування збитків, здійснення контролю за якістю та безпекою товарів, продукції (робіт, послуг), сприяння діяльності громадських організацій споживачів.

Перший етап розвитку законодавства України про захист прав споживачів розпочався з прийняттям закону України «Про захист